

Benazir Bhutto

Datter af Østen

Oversat af Annemette Goldberg

*Til Bilawal, Bakhtwar og Aseefra
og alle Pakistans børn*

INDHOLD

Introduktion ved Mette Vibe Utzon • 7

Forord til den nye udgave • 9

1. Mordet på min far • 21

ÅRENE I FANGENSKAB

2. Fange i mit eget hjem • 45

3. Betragtninger fra Al-Murtaza:

Min første forsmag på demokrati • 75

4. Betragtninger fra Al-Murtaza: Oxfords drømmende spir • 105

5. Betragtninger fra Al-Murtaza: Zia ul-Haqs højforræderi • 133

6. Betragtninger fra Al-Murtaza: Justitsmordet på min far • 161

7. Løsladelsen fra Al-Murtaza: Demokratiet udfordrer regimet • 217

8. Isolationscellen i Sukkur-fængslet • 233

9. Spærret inde i min mors gamle celle i Karachi Centralfængsel • 275

10. To år alene i husarrest • 303

TIL KAMP MOD DIKTATOREN

11. Årene i eksil • 337

12. Min brors død • 375

13. Hjem til Lahore og massakren i august 1986 • 411

14. Bryllup i min fars hus • 463

15. Nyt håb for demokratiet • 485

16. Folket sejrer • 497

17. Premierminister og de næste skridt • 521

Register • 571

Introduktion

ved Mette Vibe Utzon

København, forår 2007, Tivolis Koncertsal

Hun stod i mørket bag scenen i Tivolis koncertsal. Kun et strejf af projektørerne ude i salen hos det ventende publikum nåede ind på bagscenen. Og for at hun og jeg ikke skulle falde over noget, når signalet kom, og vi skulle gå ind på scenen, lyste en af kontrollørerne en kegle op på gulvet foran os med sin lommelygte. Men trods mørket kunne jeg se konturerne af hendes hvide tørklæde, som hun som altid bærer let hvilende på det sorte hår.

»Åh, for resten«, hviskede jeg på engelsk, »en sidste ting – hvad skal jeg kalde dig? Mrs. Bhutto? Prime Minister?«

Det er skik i blandt andet USA at lade titlen følge den, der én gang har siddet i landets højeste embede. Bill Clinton tituleres stadig Mr. President, selv om det kan virke højtravende. Men hvad med den tidligere premierminister i Pakistan? Hvad med det første kvindelige overhoved for en muslimsk stat – ville hun stadig tituleres som statsoverhovedet, skønt det var mange år siden, hun besad landets højeste embede i Pakistan? Mange lange, trange år med isolationsfængsling, personlige sorger, mord på hendes familie, flugt og landflygtighed.

Hun tøvede længe nok med at svare til, at jeg fik trang til at prøve at forklare, hvorfor jeg spurgte.

»Det er bare, fordi – jeg er altid så bange for at sige noget forkert i starten...« vrøvlede jeg.

»Dig! Du ser ikke ud som om, du er bange for noget som helst i denne verden«, smilede hun endelig med et glimt i de smukke, brune øjne.

»Det er bare facade alt sammen«, smilede jeg tilbage – »indeni er jeg skrækslagen!«

»Det kender jeg alt for godt. Vi er så bange for at blive afsløret – for at de skal finde ud af, at vi i virkeligheden ikke kan noget som helst«.

»Præcis«, svarede jeg, » – og den dag, de afslører os...«

Hun gjorde sætningen færdig for mig –

» – så smider de os for hundene!«

To kvinder fra forskellige verdensdele, generationer og opvækst stod og fnisede som skolepiger. Signalet kom, og i sidste øjeblik inden jeg gik forrest ind på de skrå brædder på scenen for at præsentere hende, nåede hun lige at hviske –

»Det er lige meget – du kan kalde mig lige, hvad du har lyst til«.

Jeg trådte forbi det tunge bagtæppe ud på scenen, der lå badet i lys, gik hen til mikrofonen og mødte de første blikke fra publikum i salen, mens mit hjerte bankede hurtigere.

»Mine damer og herrer –

Vores første taler er en usædvanlig kvinde. Hendes far blev henrettet af det samme militærstyre i Pakistan, som holdt hende selv indespærret under umenneskelige vilkår i årevis, og som siden hen tvang hende i eksil. Ingen kan bebrejde hende, hvis hun for længst har fået nok af politik. Den pris, hun har måtte betale for at arbejde for de demokratiske idealer, hun tror på, har været urimelig høj.

Lige nu lever hun i eksil i Dubai, men uanset hvor i verden hun befinder sig, er hendes mål det samme og hendes kamp lige utrættelig. Hun blev verdens første kvindelige og yngste statsoverhoved for en muslimsk stat, og hun har netop meddelt, at hun igen stiller op til det kommende valg i Pakistan.

Læn jer godt tilbage. Spids ørerne – og hjælp mig med at byde et varmt velkommen til vores gæst i dag – BENAZIR BHUTTO«

FORORD TIL DEN NYE UDGAVE

Jeg valgte ikke dette liv; det valgte mig.

Jeg er født i Pakistan, og mit liv afspejler landets turbulente udvikling, dets tragedier og dets triumfer.

I dag er verdens opmærksomhed atter rettet mod Pakistan. Terrorister, der handler i islams navn, truer dets stabilitet. De demokratiske kræfter tror, man kan udrydde terrorismen ved at fremme frihedens principper. Et militært diktatur spiller et farligt spil med bedrag og intriger. Af angst for at miste magten undertrykker det febrilsk de kræfter, der vil modernisere samfundet, mens terrorismen flammer op overalt.

Pakistan er ikke noget almindeligt land. Og jeg har ikke haft et almindeligt liv. Min far og mine to brødre blev dræbt. Min mor, mand og jeg har siddet i fængsel. Jeg har tilbragt lange år i eksil. Men trods alle trængslerne og sorgen føler jeg mig velsignet. Jeg føler mig velsignet over, at jeg kunne bryde traditionens bastioner ved at blive islams første valgte kvindelige premierminister. Det valg blev tungt på vægtskålen i den muslimske verdens lidenskabelige debat om kvinders rolle i islam. Det beviste, at en muslimsk kvinde kunne vælges til premierminister, kunne styre et land og blive accepteret som statsleder af både mænd og kvinder. Jeg er taknemlig for, at Pakistans folk viste mig den ære.

Og mens debatten mellem tilhængerne af modernisering og ekstremisterne fortsætter, har kvinder i den muslimske verden gjort store fremskridt, siden jeg første gang aflagde min embedsed den 2. december 1988.

Kun få mennesker oplever det privilegium at være med til at ændre et samfund; at introducere den moderne æra til et land, som kun havde den mest basale infrastruktur; at nedbryde stereotype forestillinger om kvinders rolle og i sidste ende at give håb om forandring til

millioner, som tidligere levede uden håb.

Det er ikke nødvendigvis den tilværelse, jeg ville have valgt, men det har været et liv fyldt med muligheder, ansvar og virkeliggørelse af mål. Og jeg fornemmer, at fremtiden stadig rummer udfordringer, der skal overvindes for mit land, Pakistan, og for mig selv.

For 20 år stod jeg i en situation – efter mordet på min far, min fængsling og det store ansvar, hvor jeg skulle løfte den politiske arv efter ham – hvor jeg ikke forventede at skulle opleve personlig lykke, kærlighed, ægteskab og børn. Ligesom Englands dronning Elizabeth 1., som også havde siddet i fængsel og aldrig havde giftet sig, troede jeg, at jeg aldrig ville blive gift. Men mit privatliv modsagde disse begrænsede forventninger, og trods vanskelige omstændigheder oplevede jeg et tilfredsstillende og lykkeligt ægteskab. Jeg er stolt over min mand, fordi han modigt og loyalt har støttet mig gennem 19 års samliv. Gennem alle disse år har han entet levet i premierministerens embedsbolig eller været politisk fange som et gidsel for min karriere. Og vores forhold er styrket trods den fysiske adskillelse og forsøgene på at vende os imod hinanden.

Nej, livet er ikke, hvad jeg ville have forudsagt, men jeg tror ikke, jeg ville bytte plads med nogen kvinde i historien.

Jeg er en kvinde, der er stolt af min kulturelle og religiøse arv. Jeg føler en særlig personlig pligt til at modstille den sande islam – en tolerant og pluralistisk religion – med den karikatur af min tro, som terrorister har taget som gidsel. Jeg ved, jeg er et symbol på det, de såkaldte »Jihad-tilhængere«, Taliban og al-Qaeda, frygter mest. Jeg er en kvindelig politisk leder, som kæmper for at introducere den moderne verden, kommunikation, uddannelse og teknologi i Pakistan. Jeg tror på, at et demokratisk Pakistan kan blive et symbol på håb for mere end en milliard muslimer rundt om i verden, som skal vælge mellem fortidens og fremtidens kræfter.

De politiske slag, jeg har udkæmpet, har altid haft et bestemt mål. Og disse mål har haft frihed og social retfærdighed som omdrejningspunkt. Men jeg tror, min karriere har været en større udfordring, fordi

jeg er kvinde. Kvinder har det helt klart ikke let i det moderne samfund, uanset hvor vi bor. Vi skal stadig præstere noget ekstra for at bevise, at vi er ligestillede med mænd. Og følelsesmæssigt må vi beskytte os mod de uretfærdige og ofte ondskabsfulde angreb, der rettes mod os via de mandlige medlemmer i vores familie. Desværre tror mange stadig, at mænd kontrollerer kvinderne i deres liv, og at hvis man presser manden, vil han lægge pres på kvinden.

Ikke desto mindre må vi være parat til at holde op med at klage over dobbeltmoralen og i stedet overvinde den. Vi må være parat til at gøre det, selv hvis det betyder, at vi må arbejde dobbelt så hårdt og dobbelt så længe som mændene. Jeg er taknemlig, fordi min mor lærte mig, at graviditet er en biologisk tilstand, som ikke bør forstyrre tilværelsens normale rutiner. I et forsøg på at leve op til hendes livssyn har jeg altid ignoreret ethvert spor af fysiske eller følelsesmæssige begrænsninger under mine graviditeter. Men jeg var stærkt bevidst om, at det, som burde have været en privatsag, blev genstand for heftige politiske diskussioner fra militærkredse til avisklummer. Med det i tankerne holdt jeg alle detaljer om mine graviditeter for mig selv. Heldigvis blev jeg tilset af den dygtige læge Freddy Setna, som sørgede for, at mine konsultationer forblev helt private.

Jeg har tre dejlige børn – Bilawal, Bakhtwar og Aseefa. De giver mig masser af glæde og stolthed. Da jeg ventede mit første barn, Bilawal, i 1988, opløste den daværende militærdiktator parlamentet og udskrev valg. Han og den militære ledelse troede, at en gravid kvinde ikke kunne føre valgkamp. De tog fejl. Det både kunne og gjorde jeg. Og jeg vandt valget kort efter Bilawals fødsel den 21. september 1988. Bilawals fødsel var en af de lykkeligste dage i mit liv. At jeg vandt valget det år trods forudsigelser om, at en muslimsk kvinde ikke kunne vinde sit folks hjerter og sind, var endnu en lykkelig dag.

Kort efter at jeg var blevet valgt til premierminister, sagde min mor til mig, at jeg skulle »skynde mig at få et barn til«. Hun troede på, at en kvinde skulle få børn i en fart, før hun indså, hvor stor en udfordring det var at opfostre en familie og opfylde andre forpligtelser. Jeg fulgte hendes råd.

Da min anden graviditet stadig var en hemmelighed, besluttede mine generaler fra hæren at tage mig med til Siachen-gletsjeren, det højeste punkt i Pakistan, til en militær briefing. Pakistan og Indien havde været tæt på at gå i krig på grund af Siachen i 1987 (og var tæt på at gå i krig af samme årsag i 1999). Jeg var bekymret for, at mangelen på ilt på de høje gletsjertoppe kunne skade mit ufødte barn. Min læge forsikrede mig om, at jeg godt kunne rejse dertil. Mangel på ilt, forklarede han, påvirker moderen først, og hun kan så få en iltmaske på. Barnet ville være i sikkerhed, sagde han. Trods hans forsikringer var jeg vældig bekymret, men tog af sted.

Det styrkede virkelig troppernes moral at mødes med deres premierminister i det højtliggende gletsjerområde. Og det var et enestående syn. Overalt omkring os rejste de hvide gletsjertoppe sig mod den dyblå himmel. Og fraværet af jordisk støj på de snedækkede tinder gav udtrykket himmelsk stilhed en helt ny betydning. Hinsides grænsen kunne jeg se de indiske militærposter. De viste, at en tilsyneladende fred kan være en illusion.

Da den politiske opposition erfarede, at jeg var gravid, brød helvede løs. De forlangte, at præsidenten og militæret skulle styrte mig. De erklærede, at Pakistans regler for regeringen ikke tillod, at en gravid premierminister gik på barsel. De hævdede, at jeg ville være uarbejdsdygtig under fødslen, og at regeringen uundgåeligt ville bryde sammen i den periode. Det stred ifølge dem mod landets konstitution og nødvendiggjorde, at præsidenten, støttet af militæret, afsatte premierministeren og indsatte en midlertidig regering, indtil der kunne afholdes valg.

Jeg afviste oppositionens krav og gjorde opmærksom på, at der fandtes en barselslovgivning for kvinder, som var i arbejde (min far havde indført barselsorlov). Jeg hævdede, at loven implicit også omfattede premierministeren, selv om den ikke var nævnt i reglerne for regeringsførelse. Medlemmerne af min regering støttede mig og anførte, at når en mandlig leder var uarbejdsdygtig, var det ikke ensbetydende med en regeringskrise. Det burde det heller ikke være, hvis en kvindelig leder var uarbejdsdygtig.

Oppositionen lod sig ikke formilde, men planlagde en række strejker, som skulle tvinge præsidenten til at afsætte regeringen. Jeg måtte lægge mine egne planer. Min far havde lært mig, at timing er meget vigtig i politik. Jeg talte med min læge, der forsikrede mig om, at mit barn var fuldt udviklet, og med hans tilladelse besluttede jeg mig for at få et kejsersnit på det tidspunkt, hvor oppositionen opfordrede til strejker.

Jeg ville ikke opmuntre til klicheprægede forstillinger om, at graviditet påvirker arbejdsdueligheden. Så trods min tilstand arbejdede jeg lige så hårdt og formentlig meget hårdere, end en mandlig premierminister ville have gjort. Jeg endte med at holde et møde med mit kabinet i hovedstaden, og derefter tog jeg til Karachi. Jeg vågnede tidligt om morgenen og kørte til hospitalet sammen med en veninde i hendes bil.

Det var en lille bil og helt forskellig fra den sorte Mercedes, jeg brugte til officielle ærinder. Sikkerhedsvagterne ænsede den næppe. De koncentrerede sig om de biler, der ankom til mit hjem, frem for dem, som forlod det.

Mit hjerte hamrede i livet på mig, da vi hastede af sted mod hospitalet, hvor dr. Setna ventede på os. Jeg kunne se, at hospitalspersonalet blev forbløffede, da jeg steg ud af bilen. Jeg vidste, at nyheden ville spredes hurtigt via de mobiltelefoner og bippere, min regering havde indført (vi var det første land i Sydasien og Mellemøsten, der fik mobiltelefoner). Jeg skyndte mig hen ad gangen til operationsstuen. Jeg vidste, at min mor og min mand var på vej, sådan som vi havde aftalt det tidligere. Så snart jeg begyndte at vågne op af bedøvelsen, mens min hospitalsbåre blev rullet fra operationsstuen hen til min privatstue, hørte jeg min mand sige: »Det er en pige«. Jeg så min mors ansigt stråle af glæde. Jeg kaldte min datter »Bakhtwar«; det betyder en, som bringer held. Og det gjorde hun. Strejkerne gik i vasken, og oppositionens oprør faldt sammen.

Jeg modtog tusinder af lykønskninger fra hele verden. Statsledere og almindelige mennesker skrev til mig for at dele min glæde. Især for unge kvinder var det en vigtig begivenhed, som beviste, at en kvinde

kunne arbejde og føde et barn i en af de højeste og mest udfordrende lederstillinger. Næste dag var jeg tilbage på jobbet og underskrev regeringspapirer. Først senere fik jeg at vide, at jeg var den eneste regeringsleder, som havde født et barn midt i en regeringsperiode. Så nu er der et glasloft mindre at knuse for kvindelige premierministre.

Bakhtwar blev født i januar 1990. Syv måneder senere, den 6. august, opløste præsidenten på udemokratisk vis min regering, mens resten af verden rettede opmærksomheden mod Iraks besættelse af Kuwait. Min mand blev anholdt, og min mor foreslog, at jeg sendte mine børn til udlandet. Det var hjerteskræende for mig at skilles fra Bilawal, der var fyldt to år i september 1990, og Bakhtwar, som endnu ikke var et år. Min søster, der bor i London, modtog dem kærligt i sit hjem. Min svigerfamilie hjalp til ved at flytte til London. Hjemme i Pakistan havde jeg mareridt, hvori jeg hørte mine børn græde af længsel efter mig. Min søster sagde til mig under vores mange telefonsamtaler, at jeg ikke skulle bekymre mig, men drømmene hørte ikke op.

Da min regering blev opløst, blev havnebyen Karachi ramt af anarki og kaos. Terrorismen blomstrede. Uskyldige civile blev myrdet, mens de kørte med offentlige transportmidler eller færdedes uden for deres hjem eller var på arbejde. Jeg vidste, det var sikrere for mine børn at være i London. Men nat efter nat havde jeg svært at sove, fordi jeg ustandselig blev hjemsøgt af de mareridt.

Min mor og jeg boede nu først og fremmest i hovedstaden Islamabad. Min mand, der var blevet valgt til parlamentet i 1990, sad det meste af tiden i husarrest i vores hjem. Jeg fortalte min mor og min mand, hvor belastende det var for mig, at børnene ikke boede sammen med mig. Jeg følte, jeg svigtede dem, og var bekymret for, at det kunne skade deres følelsesliv og opvækst.

I 1991 var Bilawal begyndt i en børnehave i Londons Queen's Gate-kvarter. Bakhtwar var stadig kun et år gammel. Hende ville jeg kunne holde sikkert skjult i vores hjem i Pakistan, tænkte jeg. Jeg fløj til London og var frygtelig utålmodig efter at nå frem til min søster Sanams lejlighed. Så snart jeg bankede på døren, hørte jeg min datter

græde den samme gråd, jeg havde hørt i mine drømme. Jeg omfavnede hende hurtigt og tog min søn ind til mig. »Jeg har besluttet at tage Bakhtwar med mig tilbage«, sagde jeg til min søster. Hun var lettet. »Jeg ville ikke gøre dig urolig«, sagde hun, »men det barn har grædt uafbrudt i flere måneder«.

Uden at vi talte om det, virkede det, som om begge mine børn vidste, hvad der skulle ske. Jeg vil aldrig glemme synet af Bilawal, som sad på gulvet i korridoren med ryggen mod væggen iført en hvid skjorte, blåstribede bukser, hvide sokker og sorte sko. Han stirrede tavst og tappert på mig med verdens mest ulykkelige brune øjne, mens jeg tog Bakhtwar med mig og efterlod ham der. Ingen mor bør nogen sinde tvinges til at forlade sin toårige søn. Intet barn bør nogen sinde føle, at hans mor har taget det ene barn med sig og forladt det andet.

Med Bakhtwar i armene kørte jeg til Heathrow. Hun lå stille i min favn, mens jeg gik om bord på flyet fra Pakistan International Airlines og satte mig på mit sæde. Under hele den ni timer lange flyvetur græd Bakhtwar ikke en eneste gang. Hun puttede sit ansigt ind mod min skulder og sov. Pakistans legendariske musiker, Madam Noorjehan, var også med flyet. Hun sad ved siden af mig og undredes over dette fantastiske barn, som overhovedet ikke voldte sin mor besvær. »Jeg har aldrig i mit liv set et så lille barn være så stille på en flyvetur«, sagde hun.

Min svigerfar og hans kone blev i London, så de kunne hjælpe min søster med at passe Bilawal. Det er en trøst for mig, at Bilawal havde familiemedlemmer hos sig, som kunne underholde ham med spadsereture i Hyde Park, hvor de fodrede ænder og eger.

Efter at Pakistans Folkeparti (PPP) mistede regeringsmagten i 1990, førte valgkampen, adskillelsen fra mine børn og heksejagten på mit parti og min familie til, at jeg tabte mig meget. Men i foråret 1992 opdagede jeg, at jeg ventede endnu et barn. Som et ud af fire børn frydede det mig at vide, at vores egen familie ville vokse. Men det var en usikker periode. Militæret rykkede ind i Karachi. Det etniske parti ved navn Muhajir Quami Movement (MQM) udløste et blodbad.

Nawaz-regeringen beskyldte det for at konspirere for at splitte landet og danne en uafhængig stat ved navn Jinnahphur. Hæren udsendte kort over den planlagte stat Jinnahphur, da den militære konflikt brød ud. Men de fleste borgere havde fået nok af borgerkrig og blodsudgydelser og var lettede over, at MQM's stat inden i staten skulle nedkæmpes.

Mens hærens kampvogne rykkede ind for at knuse de mange barrikader, som MQM havde rejst for at holde folk spærret inde i gaderne, blev Pakistan styrtet ud i en dybere krise. Premierministeren var betaget af det saudiske styre. Han ville gøre Pakistan til en teokratisk stat og tvang en lov igennem parlamentet, der sigtede mod at styrke præstestyret i landet. Mit parti bremsede lovforslaget i senatet. Men uret tikkede. I 1994 ville premierministeren få flertal i senatet. På det tidspunkt ville han »islamisere« Pakistan.

Flertallet af det pakistanske folk var modstandere af forsøget på at forvandle Pakistan til et teokrati. De troede på det sekulære statsstyre, der var udtænkt af Pakistans grundlægger, Quaid e Azam Mohammad Ali Jinnah. Men stærke elementer i militæret stod bag premierministeren, som via deres støtte havde opnået to tredjedele af stemmerne i parlamentets underhus.

En uansvarlig skattepolitik havde gjort dagligdagen for almindelige borgere til et kaos. De strømsvigt, som PPP-regeringen havde gjort en ende på, vendte tilbage. Aviserne skrev om korruptionsskandaler. Bombeangrebene i Bombay havde forværret forholdet mellem Indien og Pakistan. New Delhi gav Islamabad skylden for angrebene. Det første bombeattentat ramte World Trade Center i New York i 1993. Pakistan var på randen til at blive udråbt til en terrorstat.

Oppositionspartierne samledes i det forbund, der gik under navnet Pakistan Democratic Alliance (PDA) og indkaldte til et protestmøde i Rawalpindi den 18. november 1992.

Jeg var så tynd, at ingen havde mistanke om, at jeg ventede et barn. Trods vægttabet, eller måske på grund af det, følte jeg mig sund og fuld af handlekraft. Vores protestbevægelse havde givet mig ny energi. Og folk over hele landet meldte sig under fanerne. Fra alle dele af Pakistan

var optog ved at gøre sig klar til at marchere mod Rawalpindi for at demonstrere folkets magt. Målet var at genindføre demokratiet, sætte en stopper for teokratiet og forbedre folks dagligdag.

Aftenen før protestmødet fik vi at vide, at regimet havde besluttet at bruge vold for at forhindre os i at demonstrere. »Det betyder, at de måske vil bruge tåregas«, sagde jeg til min politiske sekretær, Naheed Khan. Jeg var bekymret for mit ufødte barn. Naheed gik i gang med at finde beskyttelsesbriller til os. Nogle lovede at skaffe gasmasker mægt til dem, hæren brugte, men de kom ikke den næste dag. Så vi tog våde håndklæder med i stedet. I løbet af natten havde en folkeskare forsamlet sig uden for mit hus. Om morgenen opdagede vi, at der var sat en pigtrådsafspærring op omkring huset. Da jeg gik ud af porten sammen med flere partiledere, blev vi angrebet med knipler. Medlemmer af partiet blev slået ned, da de forsøgte at klatre over pigtråden for at beskytte mig.

Sammen med en lille gruppe lykkedes det mig at forcere pigtråden, og vi fandt et køretøj og kørte fra Islamabad mod Rawalpindi. Indimellem stødte vi på politipatruljer, der var på udkig efter os, og vi kørte langsomt forbi dem med bøjede hoveder for at undgå at blive genkendt. Vi mistede en vogn, der blev standset af pigtråd. Der var kun få biler på de afspærrede veje. Vi præjede en af dem, som tilhørte en sympatisør. Han overlod os sin jeep. Jeg kørte videre i jeepen sammen med Malik Qasim, leder af PML (Qasim-gruppen), luftmarskalk Asghar Han, den nuværende udenrigsminister Khursheed Kasuri, min politiske sekretær Naheed Khan; hendes mand, senator Safdar Abbasi, og min sikkerhedsvagt Munnawar Suhrawardy (der blev myrdet i 2004).

Der var kun vejspærringer omkring Islamabad. Da vi nåede frem til Rawalpindi med dens snævre gader, lød der et glædesråb fra folket. De flokkedes om vores køretøj og råbte slagord. Vi nåede frem til Liaquat Baghy-parken i Rawalpindi, hvor mødet skulle afholdes.

Senere fortalte politifolk mig, at da de modtog en rapport om, at jeg var i Rawalpindi, lo de ad den. Men inden for de næste minutter fik de så mange opringtoner, at de besluttede at undersøge sagen. Det gik op

for dem, at rapporten talte sandt. Nu begyndte en vanvittig jagt gennem Rawalpindis gader. Vores jeep blev beskudt med tåregas fra alle sider. Politibilernes sirener hylede overalt. Det var et ragnarok. Biljagten mindede om noget fra en James Bond-film – eller måske snarere en Bollywood-film.

Folkemængden blev ved med at mase sig ind mellem politibilene og vores jeep. Politiet affyrede tåregasgranater, sprang ud af bilerne i deres ninja-agtige uniformer og begyndte at slå løs på folk med stave for at sprede opløbet. Når tåregasgranaterne eksploderede, og røgen bølgede op, skiftede vi retning eller kørte over fortovene hen til en ny gade. Folkemængden tiljubede os, og deres slagord fløj gennem luften. Flere og flere politifolk blev tilkaldt, og gaderne blev afspærret med patruljevogne og større vogne. Nu affyrede politiet tåregas direkte mod bilens vindspejl og sigtede på os. Vindspejlet blev knust. Til sidst havde vores chauffør fået nok. Han bremsede op, sprang ud af bilen og forsvandt i mørket. Politiet omringede bilen og anholdt os alle sammen. Senere blev vi sat på fri fod, men dagens begivenheder havde svækket regimet.

Selv om der måske ikke er nogen forbindelse mellem de to hændelser, begyndte jeg at lide af smerter i galdeblæren efter tåregasangrebet. Jeg tog homøopatisk medicin, men smerterne forsvandt ikke og var ofte ulidelige. Hvis jeg skulle opereres for at lindre dem, risikerede jeg at miste mit barn. Den risiko ville jeg ikke løbe. Da smerterne blev værre og værre, fløj jeg til London. Lægerne foreslog, at jeg blev forløst ved kejsersnit snarest muligt fulgt af en kikkertoperation, hvor de ville fjerne galdeblæren. Den 3. februar 1993 blev min lille datter Aseefa født på Portland Hospital. Jeg tog min vidunderlige lille datter i armene og vuggede hende.

Skønt jeg ikke vidste det på det tidspunkt, var min familie med Aseefas fødsel fuldtallig. Snart efter, den 24. oktober 1993, overtog PPP atter regeringsmagten. Og som et led i den gentagne cyklus i Pakistansk politik blev denne anden regering på udemokratisk vis opløst i 1996, og min mand, Asif, blev anholdt. Da han blev løsladt i november 2004, var jeg ulykkeligvis for gammel til at få endnu et barn.

Mens vi fejrede Aseefas fødsel, havde jeg ingen anelse om, at min mor var stadig hastigere på vej til at blive offer for en form for demens, som minder om Alzheimers. Hendes kamp mod demens kan faktisk spores tilbage til de grusomme sår, hun fik den 16. december 1977, hvor vi gik til en cricketkamp i Lahore, og general Zias banditter angreb os med stave. Min mor blev gennemtævet og fik alvorlige hovedlæsioner. Efter den dag blev hun aldrig rigtig den samme igen. Nedbrydningen af hendes krop går stærkt og er sønderknusende.

Jeg har set min smukke glamourøse mor, der er så charmerende og yndefuld, langsomt blive skrøbelig og svag. Denne stærke kvinde, som har bekæmpet militærdiktaturer og været en forkæmper for kvinders rettigheder, kan nu dårligt genkende nogen og taler ikke mere. Hun kan ikke fortælle mig, om hun er sulten eller har tandpine. Det er hjerteskerende for mig at se, hvor hjælpeløs min viljefaste mor er blevet, men det er en velsignelse, at hun stadig er hos mig. Hendes blotte tilstedeværelse giver mig styrke. Hun er et levende forbindelsesled til mine forfædre, til vores prøvelser og problemer og den kærlighed, som knyttede os så tæt sammen, til den medgang og modgang, vi sammen har gennemlevet, og til vores sorger og glæder.

Asifs lange fængselsophold var smertelig for vores familie. Det var vanskeligt for mine børn at skulle leve uden deres far i de barndomsår, hvor karakteren dannes. Intet kan erstatte det tab, men jeg ser det som endnu et eksempel på den kønsdiskrimination, der stadig gennemsyrrer vores samfund. Ville en hustru nogen sinde blive fængslet i otte år uden beviser eller en dom som et gidsel for hendes mands politiske karriere? Naturligvis ikke. Men det er noget, vi har måttet bære. Snart efter sin løsladelse fra fængslet fik Asif et livstuende hjerteanfald og var tæt på at dø.

Når jeg betragter forholdene i mit land på afstand, indser jeg, at der står mere på spil end nogen sinde før i Pakistan. Jeg er overbevist om, at hvis Vesten fortsætter med at lefle for militærlederne i Pakistan, som undertrykker friheden, vil der komme en ny generation af terrorister efter Taliban og al-Qaeda, som udnytter islams navn til voldelige

konfrontationer med Vesten. Det er ikke blot pakistanerne, som bør bekymre sig om at få genindført en liberal, demokratisk regering i Pakistan. Det burde være målet for alle i verden, som søger at undgå et »sammenstød mellem civilisationer«.

Mens jeg skriver dette forord i London, må jeg tilstå, at mit liv er lige så vanskeligt, som det er interessant. Jeg lever i en kuffert og rejser verden rundt og besøger universiteter, store virksomheder, kvindeorganisationer og politiske tænketanke for at holde foredrag om islam, demokrati og kvinders rettigheder. Jeg forsøger fortsat at bearbejde politikere fra det britiske underhus og den amerikanske kongres. Jeg er stadig formand for Pakistans Folkeparti. Jeg besøger min mand, som er i behandling i New York. Jeg hjælper mine børn med at forberede sig til deres eksamener i Dubai. Og jeg leder den samlede demokratiske opposition af Pakistans sekulære politiske partier, der kæmper for frie og retfærdige valg, således som de er beskrevet i Pakistans forfatning fra 2007. Det virker måske som en lidt for stor mundfuld. Men sådan er min tilværelse, og det accepterer jeg. Denne bog beskriver, hvordan jeg nåede frem til dette punkt, og det sidste kapitel, »Premierminister og de næste skridt«, dækker begivenhederne, siden dengang denne selvbiografi første gang blev udgivet.

Jeg føler mig bæret og velsignet. Med Guds vilje vil jeg vende tilbage til mit hjemland og atter stå i spidsen for de demokratiske kræfter i en valgkamp med diktatorer, generaler og ekstremister som modstandere. Det er min skæbne. Og som John F. Kennedy engang sagde: »Jeg viger ikke tilbage for det ansvar; jeg byder det velkommen«.

BENAZIR BHUTTO

London

April, 2007